

Järve luidete maastikukaitseala kaitse-eeskirja muutmise ja Tehumardi nõmme hoiuala kaitsealaga liitmise

VÄLJATÖÖTAMISE KAVATSUS

1. Sissejuhatus

Järve luidete maastikukaitseala ja Tehumardi nõmme hoiuala asuvad Saare maakonnas Saaremaa vallas Mändjala, Järve, Keskranna ja Tehumardi külas ning Salme alevikus. Järve luided on kaitse all 1959. aastast, mil Kingissepa rajooni TSN Täitevkomitee otsusega nr 71 „Looduskaitse organiseerimisest Kingissepa rajoonis” võeti kaitse alla Järve luideestik. Tehumardi nõmme hoiuala moodustati Vabariigi Valitsuse 2006. a vastu võetud määruse nr 176 „Hoiualade kaitse alla võtmine Saare maakonnas” 2007. a jõustunud redaktsiooniga. Järve luidete maastikukaitseala ja Tehumardi nõmme hoiuala kuuluvad üle-euroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000 Järve loodusalana.

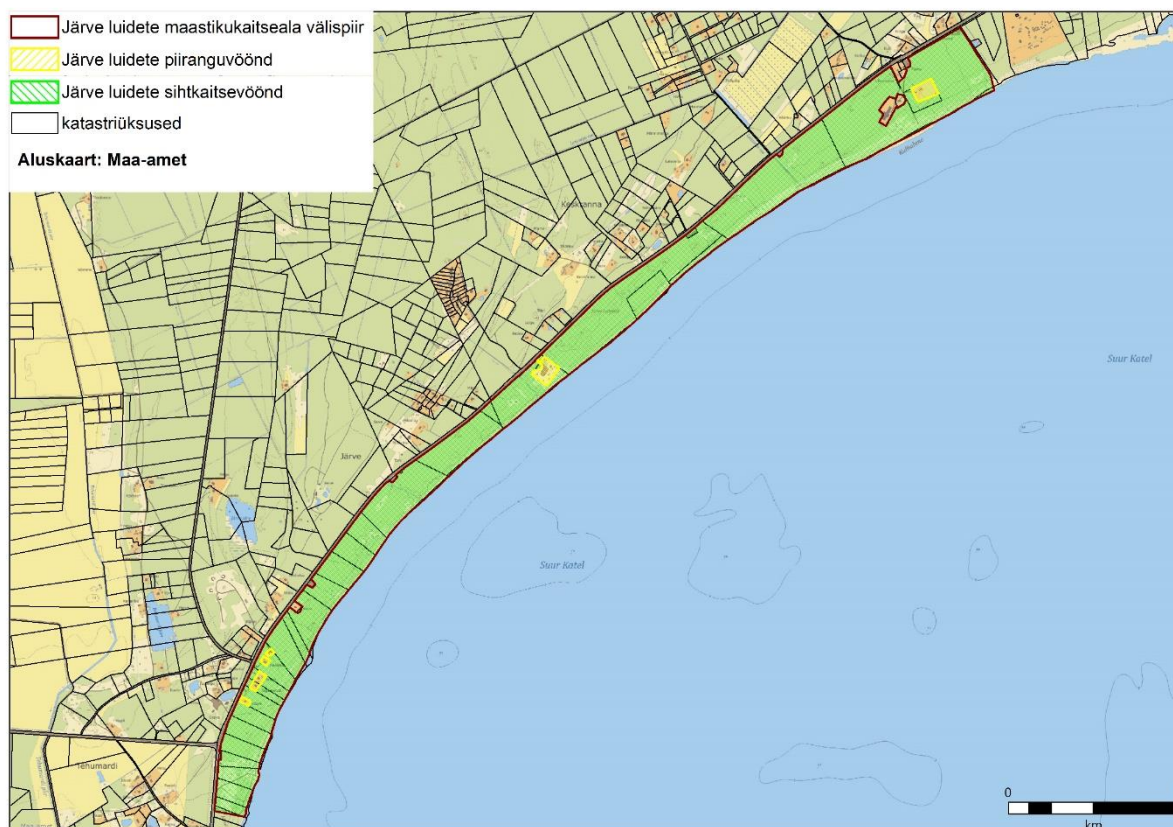

Joonis 1. Olemasolevad kaitstavad loodusobjektid – Järve luidete maastikukaitseala ja Tehumardi nõmme hoiuala.

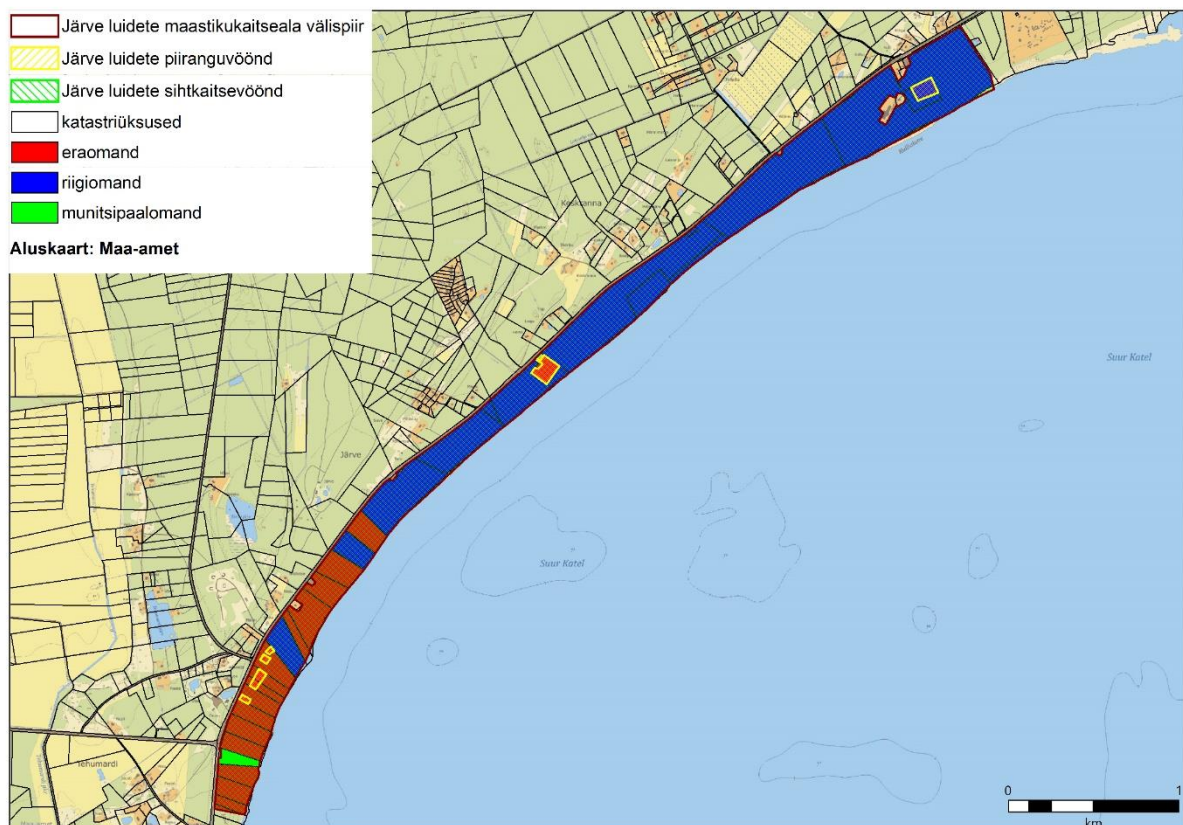
Plaanis on laiendada Järve luidete maastikukaitseala (edaspidi ka *MKA*) Tehumardi nõmme hoiuala ja seni kaitseta riigimaa arvelt. Seni kaitseta riigimaa on inventeeritud II kaitsekategooria liigid nõmmnelk (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*), Gmelini kilbirohi (*Alyssum montanum ssp. Gmelinii*) ja vitsoi (*Equisetum x moorei*), samuti väärtuslikud metsaelupaigatüübid metsastunud luided (2180) ja vanad loodusmetsad (9010*). Lisaks täiendatakse kaitse-eesmärke lähtuvalt uutest teadmistest. Kaitsekord viiakse vastavusse kehtivate õigusaktidega ning muudetakse tsoneeringut. Muudatuse on tinginud ka vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja

taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi ka *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide kaitse.

Järve luidete maastikukaitseala pindala on 95 ha, Tehumardi nõmme hoiuala pindala on 23,4 ha, laiendus riigimaade arvelt on 35,2 ha. Projekteeritava ala pindala on kokku 153,6 ha. Maaomandilt jaguneb planeeritav Järve luidete maastikukaitseala järgmiselt: u 37,3 ha kuulub eraomandisse, u 1,6 ha munitsipaalomandisse ja u 112,9 ha riigiomandisse, u 1,8 ha rannajoont on katastrisse kandmata.

Joonis 2. Järve luidete maastikukaitseala planeeritav tsoneering.

Joonis 3. Järve luidete maastikukaitseala tsoneering koos maaomandiga.

Kaitseala piiride ja kaitsekorra muutmine ning planeeritava Järve luidete maastikukaitseala kaitse-eesmärkide täpsustamine on vajalik, et kaitsta paremini alal asuvaid väärtuslikke kooslusi ja kaitsealuste liikide elupaiku. Samuti on vaja korrigeerida maastikukaitseala piire, sest aluskaart on täpsustunud. Enamus alast tsoneeritakse sihtkaitsevööndisse, kuid õuemaad tsoneeritakse piiranguvööndisse. Kaitsekorra muudatuse tingib ka asjaolu, et vana rannahoone on varasemalt tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, kuid seal ei leidu ranget kaitset vajavaid väärtusi, mistõttu ei ole sihtkaitsevöödi kaitsekord seal põhjendatud ja see ala arvatakse uue kaitsekorraga piiranguvööndisse.

Kaitseala maastikuilme määravad peamiselt rannaastang ja metsastunud liivaluited. Luited on valdavalt madalad, keskmiselt 1,5 m kõrgused ja ebamäärase kujuga. Kõrgeimad luited on ligi 5 m kõrgused. Suurem osa loodusalast on metsastunud või metsastatud. Valitsevad sambliku ja pohla kasvukohatüübi männikud. Nii nagu luited järgivad rannajoone kuju, on ka taimekoosluste paiknemisele siin iseloomulik vööndilisus alates eelluidetest mere ääres kuni metsastunud luideteni Kuressaare-Sääre riigimaantee lähedal.

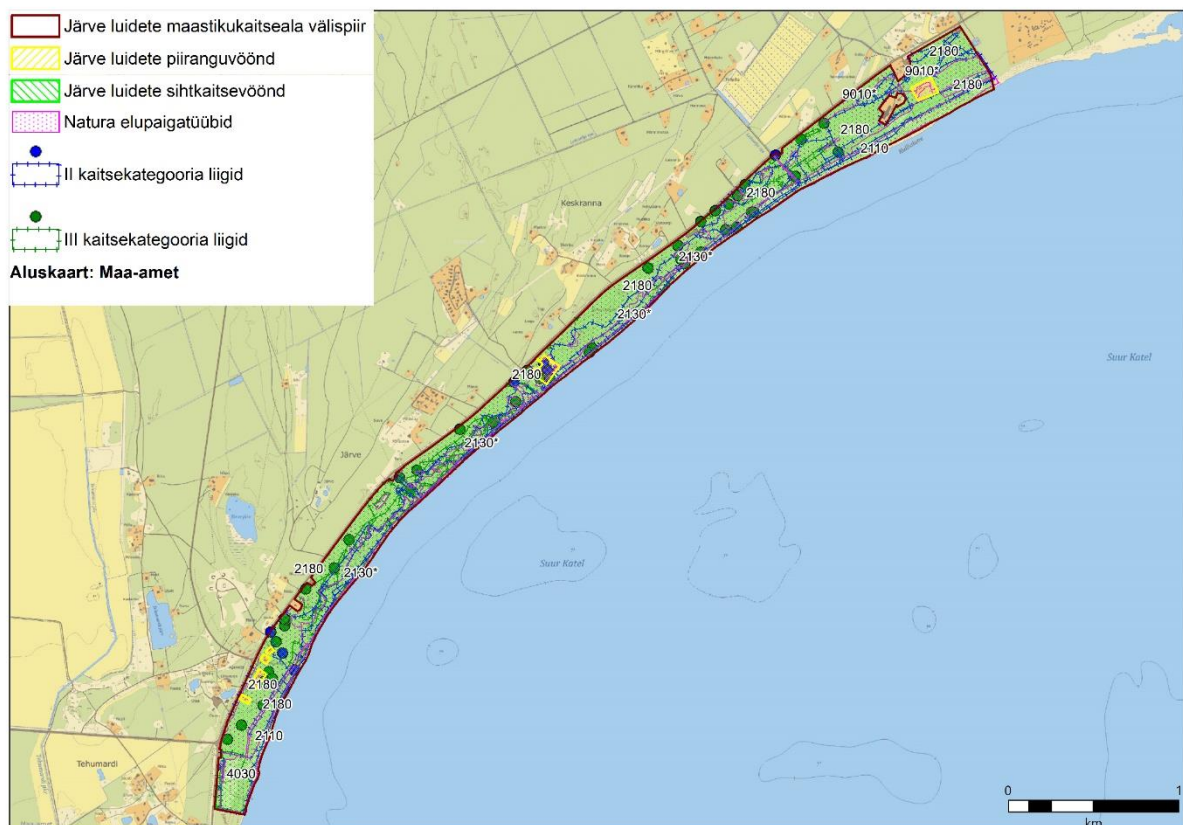
Tehumardi nõmme hoiualal kehtib praegu 50% maamaksusoodustus. Kaitseala moodustamisega arvatakse hoiuala suures osas sihtkaitsevööndisse ja hakkab kehtima 100% maamaksusoodustus. Õuealadel, mis tsoneeritakse piiranguvööndisse, hakkab kehtima 50% maamaksusoodustus. Järve luidete maastikukaitseala jääb praegu terveni sihtkaitsevööndisse ja maamaksu seal ei maksta. Tsoneeringu muudatusega arvatakse osa Rannahoone katastriüksusest (34801:008:0034) piiranguvööndisse ja seal hakkab edaspidi kehtima 50% maamaksusoodustus.

2. Väärtused

2.1. Väärtuste kirjeldus

Järve luidete maastikukaitseala kehtiv kaitse-eesmärk on tervikliku luidetesüsteemi ja liivaranna kaitse, EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – eelluidete (2110), rohhtaimedega kinnistunud rannikuluidete ehk hallide luidete (2130*), liikuvate rand-luidekaeraga rannikuluidete ehk valgete luidete (2120) ja metsastunud luidete (2180) kaitse, EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud ja selles direktiivis nimetamata kaitset vajavate liikide – Gmelini kilbirohu (*Alyssum montanum ssp. Gmelinii*), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealune liik, ning nõmmnelgi (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*) (alates 2014. a on II kaitsekategooria liik), tumepunase neiuvaiba (*Epipactis atrorubens*), roomava öövilke (*Goodyera repens*), roheka käokeele (*Platanthera chlorantha*), kahelehise käokeele (*Platanthera bifolia*), suure käopõlle (*Listera ovata*), villase katkujuure (*Petasites spurius*) (pole alates 2014. a enam kaitsealune liik) ja aas-karukella (*Pulsatilla pratensis*), mis on kõik III kategooria kaitsealused liigid, kaitse. Tehumardi nõmme hoiuala kehtiv kaitse-eesmärk on kaitsta elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta nimetab I lisas, need on eelluided (2110), hallid luided ehk kinnistunud rannikuluided (2130*), metsastunud luided (2180) ja kuivad nõmmed (4030). Eesmärgiks on ka II kaitsekategooria taimeliigi – nõmmnelgi (*Dianthus arenarius ssp. arenarius*) elupaiga kaitse ja III kaitsekategooria linnuliigi – nõmmelõokese (*Lullula arborea*) elupaikade kaitse. Järve loodusala moodustati järgmiste Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks: I lisas nimetatud elupaigatüübid on püsitaimestuga liivarannad (1640), eelluided (2110), valged luided (liikuvad rannikuluided – 2120), hallid luided (kinnistunud rannikuluided – 2130*), metsastunud luided (2180) ja lood (6280*); II lisas nimetatud liik, mille isendite elupaika kaitstakse, on nõmmnelk (*Dianthus arenarius subsp. arenarius*).

Planeeritava Järve luidete maastikukaitseala kaitse-eesmärgiks seatakse püsitaimestuga liivarannad (1640), eelluided (2110), valged luided (liikuvad rannikuluided – 2120), hallid luided (kinnistunud rannikuluided – 2130*), metsastunud luided (2180), nõmmed (4030) ja vanad loodsmetsad (9010*). Liikidest seatakse kaitse-eesmärgiks nõmmnelk (*Dianthus arenarius subsp. arenarius*), Gmelini kilbirohi (*Alyssum montanum ssp. Gmelinii*), vitsosi (*Equisetum x moorei*), nurmlauk (*Allium vineale*), lamav ristik (*Trifolium campestre*), roomav öövilge (*Goodyera repens*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*) ja nõmme-tähniksinitiib (*Phengaris arion*).

Joonis 4. Järve luidete maastikukaitseala planeeritav tsoneering koos väärtustega.

Loodusala eesmärgiks seatud püsitaimestuga liivarandasid (1640) ja valgeid luiteid (liikuvad rannikuluided – 2120) alal inventeeritud ei ole, kuid need jäetakse siiski kaitse-eesmärkideks. Tegemist on kiiresti muutuvate elupaigatüüpidega, millele mõjuvad eelkõige looduslikud protsessid, mistõttu nende tekkimine ja kadumine on loomulik protsess. Valged luided (liikuvad rannikuluided – 2120) on kaasnevaks elupaigatüübiks elupaigatüübile eelluided (2110), sest on eraldi raskesti eristatav. Püsitaimestuga liivarandasid (1640) on tihtipeale raske eristada eelluidetest ja valgetest luidetest. Loodusala eesmärgina nimetatud elupaigatüüp lood (6280*) on tegelikkuses kuivad nõmmesid (4030), seega ei ole põhjendatud loopealsete kaitse-eesmärgina nimetamine ning muuta tuleb ka loodusala kaitse-eesmärke. Kaitseala laiendusel on inventeeritud elupaigatüüp vanad loodumetsad (9010*), mis tuleb lisada kaitseala kaitse-eesmärkide hulka. Laiendataval alal inventeeritud vanad loodumetsad (9010*) on osaliselt kujunenud metsastunud luidetest (2180) ning pikas perspektiivis võivad ka ülejäänud metsastunud luided areneda vanadeks loodumetsadeks.

Eelluided (2110), sh ka valged luided (liikuvad rannikuluided – 2120) ja püsitaimestuga liivarannad (1640), esineb kaitsealal 16,3 ha esinduslikkusega B. Halle luiteid (kinnistunud rannikuluided – 2130*) esineb kaitsealal 15,3 ha esinduslikkusega A. Metsastunud luiteid (2180) esineb kaitsealal 93,1 ha esinduslikkusega A ja C. Nõmmesid (4030) esineb kaitsealal 6,5 ha esinduslikkusega A. Vanu loodumetsi (9010*) esineb kaitsealal 7,1 ha esinduslikkusega A ja C.

Tehumardi nõmme hoiuala kaitse-eesmärgina on nimetatud III kaitsekategooria linnuliigi – nõmmelõoke (Lullula arborea) elupaikade kaitse. eElurikkuse andmetel on 2017. aastal Mändjalas vaadeldud nõmmelõokest planeeritaval laiendataval alal ja 2019. a Tehumardil. Tehumardi nõmm on liigile tüüpiline ja omane elupaik, mistõttu liiki kaitse-eesmärkide seast

välja ei arvata (vaatleja oli ornitoloog Margus Ellermaa). Lisaks asub Järve maastikukaitsealal ka mujal sobilikke elupaiku.

Kaitsealustest loomaliikidest elab Tehumardi nõmmel teiste seas ka üle-euroopaliselt ohustatud III kaitsekategooria liik nõmme-tähniksinitiib (*Phengaris arion*). See liblikaliik kuulub ka nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk nn loodusdirektiivi IV lisasse kui eriti ranget kaitset vajav liik. Nõmme-tähniksinitiib on liivalembene liik, kes elab liivikutel, liivailuudel, nõmmemetsades ja mujal kuivades, madala taimkattega elupaikades, kus kasvab rööviku toidutaim nõmm-liivatee (toitub veel ka käbiheinast ja punest). Kaitsealal on liiki leitud u 6,2 ha suurusel alal. Seega tuleb liik lisada kaitseala kaitse-eesmärkide hulka.

Gmelini kilbirohi (*Alyssum montanum ssp. Gmelinii*) on Eestis oma areaali loodepiiril ja tema suurimad kasvukohad on Saaremaal, lisaks leidub taime veel Harjumaal. Järve maastikukaitsealal on taim levinud u 27 ha-l. Gmelini kilbirohi kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Ohuteguriks on liigile kasvukoha metsastumine, lisaks korjamine, taimede liigne tallamine või nendest üle sõitmine, arendus- ja ehitustegevus (elupaiga hävitamine).

Nõmmnelk (*Dianthus arenarius*) on Eestis oma areaali loodepiiril. Järve-Mändjala piirkond on üks kuuest suuremast leiukohast Eestis. Nõmmnelk on levinud praktiliselt kogu kaitsealal, v.a tihedamad metsaalad, kokku ligi 75 ha-l. Nõmmnelk kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Ohuteguriks on liigile kasvukoha liigne metsastumine, korjamine, taimede liigne tallamine või nendest üle sõitmine, samuti arendus- ja ehitustegevus (elupaiga hävitamine).

Vitsosi (*Equisetum × moorei*) kasvab rannikuliludel, nõmme- ja palumännikutes. Eestis leidub liiki Saaremaal, Pärnumaal ja Vormsi saarel. Kaitsealal on taim levinud u 3 ha-l. Vitsosi kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohulähedane liik. Ohuteguriks on liigile metsa raie, tallamine või nendest üle sõitmine, samuti arendus- ja ehitustegevus (elupaiga hävitamine).

Nurmlauk (*Allium vineale*) kasvab kuivadel lubjarikastel ning klibustel ja liivastel niitudel, peamiselt mererannal. Eestis leidub liiki Saaremaal, Hiiumaal ja Ruhnus. Kaitsealal on taim levinud u 0,01 ha-l, taimi oli üle 100 isendi. Nurmlauk kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohualdis liik. Ohuteguriks on ranna-alade kinnikasvamine ja inimtegevus (ehitus, teede laiendamine). Ohuteguriks on liigile kasvukoha liigne metsastumine, korjamine, taimede liigne tallamine või nendest üle sõitmine. Ka arendus- ja ehitustegevus.

Lamav ristik (*Trifolium campestre*) kasvab rannaniitudel, kuivematel aruniitudel, looniitudel, teeservadel. Eestis leidub liiki peamiselt Saaremaal, mandriosas harva tulnukana. Kaitsealal on taim levinud u 0,03 ha-l. Lamav ristik kuulub II kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohulähedane liik. Ohuteguriks on arendus- ja ehitustegevus (sh teede, mänguplatside jne rajamine), niitude, karjamaade jms avamaade võsastumine niitmise või/ja karjatamise katkemisel, lisaks liigne metsastumine, korjamine, taimede liigne tallamine või nendest üle sõitmine.

Roomav öövilge (*Goodyera repens*) kasvab kuivades ja rabastuvates okas- ja segametsades. Eestis leidub liiki üle Eesti, aga kaitsealal on väga esinduslik leiukoht, kuues leiukohas kokku u 1200 taime. Roomav öövilge kuulub III kaitsekategooriasse ja on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku (2008) alusel ohuväline liik. Ohuteguriks on liigile metsa raie, tallamine või nendest üle sõitmine. Ka arendus- ja ehitustegevus

Praegu kaitse-eesmärgiks olevaid III kategooria kaitsealuseid liike tumepunast neiuvaipa (*Epipactis atrorubens*), rohekat käokeelt (*Platanthera chlorantha*), kahelehist käokeelt (*Platanthera bifolia*), suurt käopõlle (*Listera ovata*), villast katkujuurt (*Petasites spurius*) (pole enam kaitsealune liik) ja aas-karukella (*Pulsatilla pratensis*) enam kaitseala kaitse-eesmärkide hulka ei panda. Nimetud liigid on Saaremaal suhteliselt laialt levinud. Kuigi Järve loodusala on nendele liikidele sobilik elupaik (sh on alal esinduslikud kasvukohad), ei ole nende kaitse-eesmärgiks jätmise/seadmise põhjendatud – need liigid ei ole Saaremaal ohustatud ning nende kaitse maastikukaitsealal on tagatud ka teiste liikide ja elupaikade kaitsega. Taimeliikidest esinevad kaitsealal veel II kaitsekategooria liigid valge tolmpa (*Cephalanthera longifolia*) ja väikesedhiirehernes (*Vicia lathyroides*) ning III kaitsekategooria liigid pruunikas pesajuur (*Neottia nidus-avis*), laialehine neiuvaip (*Epipactis helleborine*) ja hall käpp (*Orchis militaris*). Nimetatud liikide seadmine kaitseala kaitse-eesmärgiks ei ole vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab kaudse ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, mille elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, mille elupaigaeelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, mille kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise esinemisalaga.

Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, mille kaitse sellel alal on loodus- või linnudirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või mille soodsa seisundi pikaajaliseks säilimiseks (säilimiseks pikas perspektiivis) ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutlusõiguse teostamisel saavutatakse nende liikide puhul kaitse-eesmärk looduskaitseseaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse kaudu. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul tegevustele nõusolekute andmist kaaludes kaitseala valitsejal arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus looduskaitseseaduse §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Kehtiv kaitse-eesmärk	Kavandatav kaitse-eesmärk
Järve luidete maastikukaitseala kaitse-eesmärk on: 1) tervikliku luidetesüsteemi ja liivaranna kaitse; 2) EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – eelluidete (2110) ³ , rohttaimedega kinnistunud rannikuluidete ehk hallide luidete (2130*), liikuvate rand-luidekaeraga rannikuluidete ehk valgete	Järve luidete maastikukaitseala kaitse-eesmärk on: 1) nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpide püsitaimestuga liivarannad (1640), eelluided (2110), valged luided (liikuvad rannikuluided – 2120), hallid

luidete (2120) ja metsastunud luidete (2180) kaitse; 3) EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ II lisas nimetatud ja selles direktiivis nimetamata kaitset vajavate liikide – Gmelini kilbirohi (<i>Alyssum montanum ssp. Gmelinii</i>), mis on ühtlasi II kategooria kaitsealune liik, ning nõmmnelgi (<i>Dianthus arenarius ssp. arenarius</i>), tumepunase neiuvaiba (<i>Epipactis atrorubens</i>), roomava öövilke (<i>Goodyera repens</i>), roheka käokeele (<i>Platantherachlorantha</i>), kahelelise käokeele (<i>Platanthera bifolia</i>), suure käopõlle (<i>Listeraovata</i>), villase katkujuure (<i>Petasites spurius</i>) ja aas-karukella (<i>Pulsatilla pratensis</i>), mis on kõik III kategooria kaitsealused liigid, kaitse.	luided (kinnistunud rannikuluided – 2130*), metsastunud luided (2180), nõmmed (4030) ja vanad loodusmetsad (9010*) kaitse; 2) kaitsealuste liikide nõmmnelk (<i>Dianthus arenarius subsp. arenarius</i>), Gmelini kilbirohi (<i>Alyssum montanum ssp. Gmelinii</i>), vitsosi (<i>Equisetum x moorei</i>), nurmlauk (<i>Allium vineale</i>), lamav ristik (<i>Trifolium campestre</i>), roomav öövilge (<i>Goodyera repens</i>), nõmmelõoke (<i>Lullula arborea</i>) ja nõmme-tähniksinitii (<i>Phengaris arion</i>) elupaikade kaitse.
Tehumardi nõmme hoiuala kaitse-eesmärk on: nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisas nimetatud elupaigatüüpide – eelluidete (2110), hallide luidete ehk kinnistunud rannikuluidete (2130*), metsastunud luidete (2180), kuivade nõmmede (4030) ning II lisas nimetatud taimeliigi – nõmmnelgi (<i>Dianthus arenarius ssp. arenarius</i>) elupaiga kaitse, samuti III kaitsekategooria linnuliigi – nõmmelõokese (<i>Lullula arborea</i>) elupaikade kaitse.	

2.2. Ohutegurid

Hoiuala kaitsekord tuleneb looduskaitseseaduse § 4 lõikest 3, mille järgi on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused. Sama seaduse § 32 lõike 2 järgi on hoiualal keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Seega on hoiualal võimalik kaitsta ainult neid elupaiku ja kasvukohti, mis on seatud hoiuala kaitse-eesmärgiks. Ohuteguriks antud juhul on see, kui elupaik või kasvukoht pole kaitse-eesmärgiks, sest siis pole võimalik nende kahjustamist vältida.

Metsaelupaigatüüpide peamine ohutegur on majandus- ja arendustegevus. Metsaelupaigatüüpide kui põlisele metsale sarnaste metsade kaitseks on vajalik jätta need alad majandamisest välja. Sellega kaitstakse elupaiku neile liikidele, kes ei suuda toime tulla majandusmetsades ja keda leidub peamiselt ainult loodusmetsades. Paljud liigid vajavad enda elutegevuseks vanu seisvaid puid või lamapuitu, mistõttu on bioloogilise mitmekesisuse tagamiseks oluline säilitada vana metsa ja selle elemente. Seetõttu on väärtuslikud metsad arvatud kaitseala koosseisus sihtkaitsevööndisse, kus majandustegevus (sh arendustegevus) on keelatud.

Peamiseks ohuteguriks kaitstavatele liikidele peetakse kasvukohtade muutumist ja hävimist erinevatel põhjustel. Suure tähtsusega ohuteguriteks on metsade raietegevus, arendustegevus, võsastumine, elupaikade kinni kasvamine ja liigne tallamine.

Kaitseala maastikuilme säilimist ohustavad tallamine, prügistamine ning ehitustegevus. Piirkonnas laiemalt on Kuressaare linna läheduse ja sobilike maastike (männimetsad) tõttu väga suur ehitussurve. Maastikuilme säilitamiseks tuleb reguleerida ehitustegevust selliselt, et oleks välistatud hoonete rajamine kohtades, mis kahjustaks kaitstavaid elupaigatüüpe ja liike. Liigse tallamise ja prügistamise ärahoidmiseks on vaja seada mahulised piirangud rahvaürituste korraldamisele, sõidukitega sõitmisele maastikul, telkimisele ja lõkke tegemisele, mis on kõige enam ettetulevad juhtumid, kus liigse tallamise risk esineb. Kooslustele on ohuteguriks ka liigsest tallamisest tekkinud maapinnakahjustused, mida võivad põhjustada nii rasked masinad, mootorsõidukid (sh mootorrattad) kui ka suured rahvahulgad.

2.3. Kaitsekorra muutmise vajadus

Kaitsekorda tuleb muuta, et viia kaitse-eesmärgid kooskõlla tegelike kaitseväärtustega. Selleks et tagada ka tulevikus puutumatute loodusmetsade säilimist alal, arvatakse kõik väärtuslikumad loodusmetsale vastavad alad sihtkaitsevööndisse. Kaitse-eesmärgiks olevate metsakoosluste soodsat seisundit ei ole võimalik tagada piiranguvööndi režiimis, sest piiranguvööndis on lubatud majandustegevus (sh raie ja ehitustegevus), mis ei taga metsakoosluste puutumatut arengut ega taga taimeliikide kasvukohtade ja loomaliikide elupaikade säilimist. Muudatused on tinginud ka vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpide, II lisas nimetatud liikide ja teiste kaitstavate liikide kaitse. Kaitsekorra muudatuse tingib ka asjaolu, et vana rannahoone (Rannahoone katastriüksus (34801:008:0034)) on varasemalt tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, aga uue kaitsekorraga tsoneeritakse see piiranguvööndisse, et võimaldada hoone rekonstrueerimine.

3. Peamised muudatused kaitsekorras

3.1. Välispiir ja tsoneering

Kaitseala piir viiakse kooskõlla katastripiiride ja põhikaardiga ning hoiuala liidetakse kaitsealaga. Järve luidete maastikukaitseala pindala suureneb hoiuala ja uue ala laienduse arvelt.

Piiride ja vööndite määramisel on lähtutud kaitseväärtuste olemasolust ja kaitsekorrast tulenevast ohutegurite vältimise võimalusest ning sellest, et piir oleks üheselt arusaadav ja looduses tuvastatav. Kaitseala sihtkaitsevöönd on kaitseala osa, kus on loodusvarade kasutamine ja majandustegevus keelatud vastavalt looduskaitseseadusest ja kaitse-eeskirjast tulenevast korrast. Sihtkaitsevööndi üheks eesmärgiks on kaitsealal väljakujunenud või kujundatavate koosluste säilitamine ja nende kaitse. Piiranguvööndisse jäävad majanduslikult kasutatavad alad, kus on hoonestus ja muud rajatised ning kuhu kõrge loodusväärtusega elupaigatüüpe ja kaitstavate liikide olulisi elupaikasid ei jää, kuid mis toimib sihtkaitsevööndi puhveralana ja tagab kaitseala sidususe.

3.2. Metsa majandamine, jahipidamine ja kalapüük

Kehtiv kaitsekord	Kavandatav kaitsekord	
Sihtkaitsevöönd	Sihtkaitsevöönd	Piiranguvöönd
Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud: 1) koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile; 2) kaitstavate liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud: 1) väljastada metsamajandamiskava; 2) kinnitada metsateatist. Kaitseala valitseja vaatab talle kooskõlastamiseks esitatud metsateatise läbi ja annab kümne tööpäeva jooksul pärast taotluse saamist metsakoosluse liikide ning vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist tulenevalt oma kirjaliku nõusoleku või seab vajaduse korral omapoolsed tingimused.	Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud: 1) koosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile; 2) kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus.	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud aegjärgne- ja häilraie. Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine. Keelatud on puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.
Kaitsealal on lubatud jahipidamine 15. oktoobrist 1. märtsini. Kalapüüki kaitse-eeskiri ei reguleeri, seega on keelatud.	Kaitsealal on lubatud jahipidamine ja kalapüük.	
Hoiuala Keelatud on nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Metsaraie on keelatud, kui see võib rikkuda kaitstava elupaiga struktuuri ja funktsioone ning		

ohustada elupaigale tüüpiliste liikide säilimist. Kui kavandatav uuendusraie on kooskõlas kahe eelneva punktiga, siis on lubatud lageraie langi suurus kuni kaks hektarit ja laius kuni 30 meetrit ning turberaie langi suurus kuni viis hektarit. Metsaseaduse kohase metsateatise menetlemisel tuleb arvestada hoiuala kehtestamise eesmärki. Hoiuala valitseja võib kohustada: 1) tegema kavandatavat metsaraiet kindlaks määratud ajal; 2) kasutama kavandatava raie korral kindlaks määratud tehnoloogiat. Jahipidamine ja kalapüük on lubatud.	

Kaitseala sihtkaitsevööndis on parimaks kaitsemeetmeks metsakoosluste kujunemine looduslike protsessidega ja seega on sihtkaitsevööndis majandustegevus (sh metsaraie) keelatud. Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud ainult kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks ja taastamiseks vajalik tegevus ning koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärkidele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud aegjärgne- ja häilraie. Raie tüübi reguleerimine on vajalik selleks, et muutused elupaiga struktuuris ei oleks järsud ega tugevad ning metsas säiliks igal ajahetkel teatud hulk olulisi elemente. Aegjärgse raiega raiutakse metsa järkude kaupa, mistõttu toimuvad keskkonnamuutused sujuvamalt ning seetõttu pole turberaie mõju niivõrd järsk ja tugev kui näiteks lageraiel. Nii on liikidel rohkem aega muutustega kohaneda. Häilraied on väikese pindalaga ja sarnasemad looduslikule häilule. Piiranguvööndisse jääb metsa vähe, metsad on suures osas elamute läheduses, mis omavad väärtust puhvriks olemisega väärtuslikumate metsakoosluste ümber, seega raided seal väärtusi oluliselt ei mõjuta. Piiranguvöönd peab tagama eelkõige loodusliku mitmekesisuse säilitamise, puistu võiks olla erivanuseline ja eriliigiline, seal võib koos kasvada peapuuliikidest nii 100-, 60- kui ka 20-aastased puud.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Näiteks kaitse-eesmärgiks seatud taimeliikidele paremate valgustingimuste tagamiseks võib vajadusel lubada kujundusraieid. Kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalikud tegevused on tegevused, mis on vajalikud liikide elupaikade seisundi parandamiseks ja liigilise mitmekesisuse suurendamiseks ning mille tegemist kaitseala valitseja saab vastavalt vajadusele suunata.

Kuna kaitsekorda planeeritakse pikaks ajaks ning koosluste kujundamise vajalikkus kõikidele kaitseala eesmärkidele sõltub paljudest asjaoludest, siis pole võimalik ette näha kõigile olukordadele sobivaid tingimusi, ja on jäetud seetõttu kaitseala valitseja igakordseks kaalutlusotsuseks.

Kalapüüki kehtiv kaitsekord ei reguleeri, seega on see LKS kohaselt keelatud. Alal kalapüügiks sobilikud veekogud puuduvad. Uue kaitsekorraga kaitsealal kalapüük siiski lubatakse. Tegemist pole väga külastatava kalapüügikohaga, aga kuna kalapüük ei kahjusta ala kaitse-eesmärke, siis pole vajadust seda ka keelata. Kaitsealale otseselt ühtegi veekogu ei jää, välja arvatud mereveetaseme tõusu ajal, aga kaitsealal loetakse kalapüügiks ka seda, kui kaldalt, mis asub kaitsealal, püütakse kala veekogust, mis jääb väljapoole kaitseala. Selline tegevus ei ole sage, kuid samas pole põhjust seda keelata.

Jahipidamine on kehtiva kaitsekorraga lubatud, aga ajaliselt piiratud (jahipidamine lubatud 15. oktoobrist 1. märtsini). Uue kaitsekorraga lubatakse kaitsealal jahipidamine ja sellele kaitse-eeskirjaga täiendavaid tingimusi ei seata. Jahipidamine ei ole keelatud, kuna see ei sea otseselt ohtu kaitseala elustikku, alal ei esine häirimistundlikke linnuliike, ega kahjusta olulisel määral muid kaitseala loodusväärtusi.

3.3. Ehitamine, maaparandussüsteemi rajamine, olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd

Kehtiv kaitsekord		Kavandatav kaitsekord	
Sihtkaitsevöönd		Sihtkaitsevöönd	Piiranguvöönd
Kaitsealal on keelatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, aga lubatud on tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate ehitiste hooldustööd.		Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks ning tee ja tehnovõrgu rajatiste püstitamine kaitseala ja kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks, kusjuures kaitseala tarbeks ehitise püstitamisel ranna ehituskeeluvööndisse ei laiene rajatisele ranna ehituskeeluvööndi ehituskeeld.	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud uue ehitise püstitamine. Ehitiste hooldustööd on lubatud ehitusseadustiku kohaselt.
Keelatud on majandustegevus ja loodusvarade kasutamine.		Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Keelatud on majandustegevus ja loodusvarade kasutamine.	Keelatud on uue maaparandussüsteemi rajamine.

Hoiuala		
Keelatud on nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.		
Kehtiv kaitse-eeskiri ei reguleeri maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamist.	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine.	

Kehtiva kaitsekorra järgi on kaitsealal keelatud ehitise, kaasa arvatud ajutise ehitise püstitamine, aga lubatud on tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks ja olemasolevate ehitiste hooldustööd. Kehtiva hoiuala kaitsekorra järgi on hoiualal ehitustegevus lubatud, kuid keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Majapidamisi ega suuremaid teid kavandatavas sihtkaitsevööndis ei ole. Üldnormina sätestatakse, et uute ehitiste püstitamine on sihtkaitsevööndis keelatud, et vältida seal paiknevate väärtuslike koosluste ja kaitsealuste liikide elupaikade kahjustumist. Üldreeglina võib ehitamine pöördumatult hävitada elupaiku ja kahjustada ala loodusväärtuseid. Erandina on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis lubatud tee ja tehnovõrgu rajatiste püstitamine kaitseala ja kaitsealal paikneva kinnistu tarbeks ning tootmisotstarbeta ehitise püstitamine kaitseala tarbeks. Kuna ehitamise mõju kaitse-eesmärkidele sõltub paljudest asjaoludest, sealhulgas ehitise iseloomust, tehnoloogiast, asukohast ja mahust, siis ei ole määrusega võimalik ette näha igasse olukorda sobivaid tingimusi ja on jäetud seetõttu kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Kaitseala tarbeks vajalike ehitiste alla kuuluvad eelkõige seal liikumiseks vajalikud rajatised (sh ligipääsuteed) ning loodushariduse edendamiseks vajalikud rajatised (sh laudteed, kuivkäimlad, infotahvlid). Samuti on kaitseala valitseja nõusolekul lubatud sihtkaitsevööndis olemasolevate ehitiste hooldustööd. Teede hooldustöödele nagu langenud puude eemaldamine ei ole vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Muudel juhtudel on vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Sihtkaitsevööndis uue tee rajamine kinnistu tarbeks ei ole vajalik ega põhjendatud, kuid erandina võib vajalikuks osutuda läbi sihtkaitsevööndi piiranguvööndisse viivate teede kapitaalsem korrastamine. Tehnovõrgu rajatiste püstitamine kinnistu tarbeks võib vajalikuks osutuda maakaabli paigaldamiseks läbi sihtkaitsevööndi piiranguvööndisse või näiteks olemasolevate hoonete tarbeks kanalisatsiooni või veevarustuse rajamiseks. Keskkonnaametil puudub ülevaade, kas planeeritavas sihtkaitsevööndis (praegusel hoiualal ja laiendataval alal) võib olla hoonetele tehnovõrke rajatud. Kaitseala tarbeks tootmisotstarbeta ehitise ranna ehituskeeluvööndisse ehitamine ei nõua selle vähendamist kooskõlas LKS § 38 lõikega 7.

Kavandatava kaitsekorra järgi on piiranguvööndis kaitseala valitseja nõusolekul uue ehitise püstitamine lubatud. Vajalikuks võib osutuda piiranguvööndis uute hoonete ja erinevate kommunikatsioonide väljaehitamine varasemalt hoiualale jäävatel õuemaadel ja Rannahoone katastriüksusel (varasemalt sihtkaitsevööndis) vana rannahoone taastamiseks. Kuna ehitamise mõju kaitse-eesmärkidele sõltub paljudest asjaoludest, sealhulgas ehitise iseloomust, tehnoloogiast, asukohast ja mahust, siis pole määrusega võimalik ette näha igasse olukorda

sobivaid tingimusi, ja on jäetud seetõttu kaitseala valitseja igakordseks kaalutusotsuseks. Piiranguvööndis saab kaaluda ehitiste püstitamist, mis ei sea ohtu kaitseala kaitse-eesmärke, ja ehitiste püstitamisel puudub kaitseala tarbeks vajalikkuse nõue.

Kavandatava kaitsekorra järgi on kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis jätkuvalt lubatud olemasolevate ehitiste hooldustööd. Kaitseala valitseja nõusoleku nõue on seatud, et seada vajaduse korral ajalisi piiranguid lähtuvalt linnustiku, taimestiku või elupaigatüüpide kaitsest. Olemasolevate ehitiste hooldustööd on lubatud, et mitte välistada olemasolevate õppe- ja loodusradade, teede, elektriliinide (maakaabli) ning kaitseala tarbeks püstitatud ja püstitavate tootmisotstarbeta ehitiste, kinnistu tarbeks rajatud tee ja tehnovõrgu rajatiste ja muude ehitiste hooldustöid, mis kaitseala kaitse-eesmärke ei kahjusta. Sihtkaitsevööndis tuleb olemasolevate teede hooldamise lubamisel arvestada, et lubatakse vajadusel ka ära koristada pinnaseteedele murdunud puid ja eemaldada teeäärset võsa, kui tegemist on kohalikele olulise kasutuses oleva teega. Vajalikuks võib osutuda õppe- ja loodusradade hooldustööna ka võsa võtmine raja äärest. Piiranguvööndis on ehitiste hooldustööd lubatud ehitusseadustiku kohaselt.

Kavandatava kaitsekorra järgi lubatakse kaitseala valitseja nõusolekul sihtkaitsevööndis olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine. Alale jääb näiteks Laiasella oja. Olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutöid lubatakse juhul, kui nende hooldamine ei avalda ulatuslikku negatiivset mõju ala loodusväärtustele ja see on vajalik, kui maaparandussüsteemi hooldamata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala piiri asuvatele aladele. Kaitseala valitsejale antud küsimuses kaalutusõiguse andmise eesmärgiks on leida kompromiss maaparandussüsteemi toimimise ning loodusväärtuste kaitse vahel. Hoiutööde lubamisel hindab Keskkonnaamet ühelt poolt tegevuse potentsiaalset mõju ala loodusväärtustele, teisalt kaalub kas hooldamata jätmine tekitaks kahju väljaspool kaitseala asuvatele aladele. Maaparandussüsteemide hoiutööd, milleks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek, on nt puittaimestiku raiumine, veejuhtme sügavuse ja põhjalaiuse taastamine sette eemaldamisega, truubi ja regulaatori settest puhastamine, truubiotsakute korrastamine ja voolutakistuse eemaldamine, välja arvatud kui voolusängist kõrvaldatakse voolutakistusena üksikuid esemeid, nagu langenud puud, suuremad kivid, prügi jne, samuti ei ole kaitseala valitseja nõusolekut vaja rohttaimede niitmiseks. Samas on oluline, et ka nende tööde teostamisel arvestataks ala kaitse-eesmärgiga ning ei kahjustataks loodusväärtusi. Kaitseala valitseja saab maaparandussüsteemide hoiutöödele nõusoleku andmisel seada vajaduse korral ajalisi jm piiranguid, et piirnevad loodusväärtused säiliks soodsas seisundis. Kehtiva kaitsekorra järgi on kaitsealal uute maaparandussüsteemide rajamine keelatud. Kavandatava kaitsekorra järgi on piiranguvööndis jätkuvalt keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine, et piirnevad loodusväärtused säiliks soodsas seisundis. Maaparandussüsteemid, mis rikuvad looduslikku veerežiimi, on kaitstavatele elupaigatüüpidele kõige suuremaks ohuks ja on oluline, et neid kaitsealale ei rajataks, sest muudetud veerežiim tingib ala kuivendamise ja elupaigatüüpide seisundi halvenemise. Maaparandussüsteem on maaparandusseaduse tähenduses maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa tsiviilseadustiku üldosa seaduse § 54 lõike 1 tähenduses. Üksikkraave saab Keskkonnaametiga kooskõlastatult rajada ehitustegevuse sätte all.

Kehtiva kaitsekorra järgi on sihtkaitsevööndis keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine ning hoiualal on keelatud nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.

Kuna peamine sihtkaitsevööndi laiendus toimub hoiuala arvelt ja planeeritava kaitsekorra järgi on sihtkaitsevööndis kooskõlas kaitse-eeskirjas sätestatud erisustega keelatud majandustegevus

ja loodusvarade kasutamine, siis tagab see parema ja terviklikuma looduskoosluste kaitse. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndite peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud või lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitseala sihtkaitsevööndis lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit.

3.4. Rahvaürituste korraldamine, sõidukitega sõitmine, telkimine ja lõkke tegemine, biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine.

Kehtiv kaitsekord	Kavandatav kaitsekord	
Sihtkaitsevöönd	Sihtkaitsevöönd	Piiranguvöönd
Kaitsealal on lubatud alla 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Üle 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul.	Lubatud on kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas.	Rahvaürituse korraldamine on lubatud.
Kaitsealal on lubatud sõidukiga sõitmine kattega teedel või kruusateedel. Maastikusõidukiga sõitmine väljaspool kattega teid või kruusateid on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool kattega teid või kruusateid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel ja kaitseala valitseja nõusolekul tehtavas teadustegevuses.	Kaitsealal on lubatud: 1) sõidukiga sõitmine teedel; 2) jalgrattaga sõitmine radadel; 3) Eelnevates punktides 1 ja 2 nimetatata juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise või kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, sh metsa- ja põllumajandustöödel.	
Hoiuala		
Ei reguleeri sõidukitega sõitmist (vaikimisi lubatud), kuid keelatud on nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine,		

samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi.		
Sihtkaitsevöönd	Sihtkaitsevöönd	Piiranguvöönd
Telkimine ja lõkke tegemine on keelatud.	Telkimine ja lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitsemise või kaitse korraldamisega seotud tegevusel, järelevalve- ja päästetöödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja metsamajandustöödel.	
Biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamist kaitse-eeskiri ei reguleeri, seega on keelatud.	Keelatud.	Lubatud on biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine õuemaal. Muudel juhtudel keelatud.
Kehtiv kaitse-eeskiri ei reguleeri adru varumist.	Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud adru varumine.	

Kehtiva kaitsekorra kohaselt on kaitsealal lubatud alla 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades. Üle 50 osalejaga rahvaürituste korraldamine selleks ettevalmistamata kohtades on lubatud üksnes kaitseala valitseja nõusolekul. Kavandatava kaitsekorraga seatakse erisused sihtkaitsevööndis ja piiranguvööndis rahvaürituse korraldamisele. Kavandatava kaitsekorra järgi on sihtkaitsevööndis lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud kohas. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine ja rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Piirang võimaldab väiksemate rahvaürituste korraldamist ilma kaitseala valitseja nõusolekuta, kuid osalejate piirarvu seadmine väldib suuremaid rahvakogunemisi, millega võib kaasneda elustiku liigne häirimine. Väikese osalejate arvuga rahvaürituse korraldamine ei tekita kaitsealal olulist kahju, kuid osalejate arvu piiramine on vajalik liigse inimkoormuse ohjamiseks. Suur inimhulk võib kahjustada elupaiku ja pinnast, suurendada reostuskoormust ning häirida kaitsealuseid liike. Nõusoleku võib küsida ka mingi perioodi peale, kui tegemist on regulaarsete rahvaüritustega, mida saab pikemalt ette planeerida. Rahvaüritus on organiseeritud üritus, näiteks matk, orienteerumis-, jalgratta- vm spordiüritus, õppus, meelelahutus-, kaubandus- vm üritus. Suured rahvaüritused kaitsealal võivad ohustada näiteks nõmmnelki ja Gmelini kilbirohtu, sest liigne tallamine võib liigi säilimise ohtu seada. Liigne tallamine ei mõju soodsalt ka luiteelupaikadele tervikuna. Järve luidete maastikukaitsealal on väga suur tõenäosus, et kaitseala külastamisel viibib sihtkaitsevööndis selleks ettevalmistatud ja ettevalmistamata kohas korraga üle 50 inimese, ilma, et tegemist oleks määruse järgse kaitseala valitseja nõusolekut vajava rahvaüritusega. Tavapärast kaitseala külastamist ei ole siiski põhjendatud piirata.

Kavandatava kaitsekorra järgi piiranguvööndis rahvaürituse korraldamisele piiranguid ei seata. Piiranguvööndisse jäävad peamiselt õuemaad ja sinna olulisi loodusväärtusi ei jää.

Kehtiva kaitsekorra järgi on kaitsealal lubatud sõidukiga sõitmine kattega teedel või kruusateedel. Maastikusõidukiga sõitmine väljaspool kattega teid või kruusateid on lubatud vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool kattega teid või kruusateid ja maastikusõidukiga sõitmine kaitseala valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, käesoleva kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemisega seotud töödel ja kaitseala valitseja nõusolekul tehtavas teadustegevuses. Kehtiv hoiuala kaitsekord sõidukitega sõitmist otseselt ei reguleeri, kuid keelatud on nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati ning kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Kavandatava kaitsekorra järgi on kaitsealal lubatud sõidukiga sõitmine teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lg 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga sõitmisele kohalduvad liikluseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liikluseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine väljaspool teid on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja kaitse-eeskirjaga lubatud tegevusel (sh liigikaitselised tööd, teadustööd, liinirajatiste hooldustööd, metsa- ja põllumajandustööd, olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ning jahipidamise käigus lastud suurulukite väljavedu maastikult), sealhulgas piiranguvööndis metsa- ja põllumajandustöödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab taimkatet ja kaitsealuste liikide kasvukohti. Erisused väljaspool teed sõitmisele on seatud, sest vältida tuleb kaitsealuste elupaigatüüpide pinnasekahjustusi ja kaitsealuste taimeliikide liigset tallamist. Need erisused tulenevad osaliselt LKS § 30 lõikest 3. Kuna LKS teeb metsa- ja põllumajandustööde puhul erandi piiranguvööndis ainult maatulundusmaale (LKS § 31 lõike 2 punkt 10), siis selleks, et ka väljaspool maatulundusmaad saaks piiranguvööndis metsa- ja põllumajandustöödel sõidukiga sõita, on need tööd eraldi välja toodud. Erisust pilliroo varumisele ei tehta, sest pilliroogu kaitsealal ei kasva ja selle kogumiseks sobiv rand puudub.

Kehtiva kaitsekorra järgi on sihtkaitsevööndis telkimine ja lõkke tegemine keelatud. Kavandatava kaitsekorra järgi on kaitsealal lubatud telkimine ja lõkke tegemine õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud. Telkimine ja lõkke tegemine selleks ettevalmistamata ja tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitsemise või kaitse korraldamisega seotud tegevusel, järelevalve- ja päästetöödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ja metsamajandustöödel. Reguleerimata telkimine ja lõkke tegemine kaitsealal seavad ohtu kaitseväärtuste säilimise, kuna suureneb negatiivne mõju kooslustele (tallamine, prahistamine, koosluste paigutine hävitamine, puude raie või lamapuidu kasutamine lõkke tegemise eesmärgil jne) ja kaitsealuste liikide elupaikadele. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud, kuna seal ei kahjusta need tegevused kaitse-eesmärkide saavutamist. Kaitseala valitseja nõusolekul ettevalmistatud ja tähistatud kohti telkimiseks ja lõkke tegemiseks kaitsealale ei jää, kuid planeeritav kaitsekord võimaldab nende rajamist kaaluda. Ettevalmistamata kohas võib lõket teha muu hulgas kaitse korraldamisega seotud tegevustel, näiteks koosluste hooldustöödel raiejäätmete põletamisel. Ettevalmistamata kohas on telkimine erandkorras kaitseala valitseja nõusolekul lubatud näiteks teadustöödel (sh seiretöödel).

Kehtiva kaitsekorra järgi on kaitsealal keelatud biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine. Kavandatava kaitsekorraga lubatakse piiranguvööndi õuemaal biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine. Muudel juhtudel keelatud. Biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamine on lubatud vaid õuemaal, et ained ei kahjustaks väljaspool neid alasid olevaid tundlikke ökosüsteeme. Lisaks vähendavad need ained liigilist mitmekesisust, kuna mõjuvad surmavalt või elu pärssivalt suuremale hulgale liigirühmadest, mitte ainult kahjuritele ja umbrohule. Seega võimaldab planeeritav kaitsekord piiranguvööndi õuemaal näiteks lillepeenras lillede väetamist, kuid mujal piiranguvööndis biotsiidi, väetise ja taimekaitsevahendi kasutamist ei lubata.

Kehtiv kaitsekord adru varumist ei reguleeri. Adru varumine on agariku ehk furtsellaaria ja adru kogumine rannalt. Kaitsealal olulisi adru varumise kohti ei ole, kuid kaitsekorraga jäetakse võimalus kaitseala valitsejal adru varumise lubamist vajadusel kaaluda. Kui tulevikus peaks adru varumine päevakorda tõusma, saab kaitseala valitseja seada nimetatud tegevusele tingimusi ja suunata adru kogujaid nii, et see ei kahjustaks kaitseala kaitseväärtusi. Näiteks saab kaitseala valitseja seada tingimusi adru kogumise kohale või viisile, et tegevuse käigus ei kahjustataks rannikuäärseid kaitsealuseid elupaigatüüpe. Samuti saab kaitseala valitseja seada adru varumisel tingimusi sõidukitega ja maastikusõidukitega sõitmisele väljaspool teid.

3.5. Piirangute tehnilised ajakohastamised ja looduskaitseaduse § 14 sätted

Sihtkaitsevööndis on jätkuvalt keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine. Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt LKS § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detail- ja üldplaneeringut, lubada ehitada ehitusteatise kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja ehitusluba, rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda vee erikasutusluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatist, ning lisasööta jahiulukeid. Tulenevalt looduskaitseaduse muudatustest ei reguleerita kaitse-eeskirjaga enam metsamajandamiskava väljastamist. Roo varumist ei reguleerita, sest alal puuduvad rooalad. Ujuvvahendiga sõitmist ei reguleerita, sest selleks sobilikud veekogud puuduvad. Vajaliku tegevusena poollooduslike koosluste majandamist ei reguleerita, sest kaitsealale ei jää poollooduslikke kooslusi. Veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmist ei reguleerita, sest piiranguvööndisse veekogusid ei jää.

4. Maaomanike ja kohaliku omavalitsuse arvamused ja ettepanekud

Lisatakse pärast avalikustamist.

5. Muudatuste mõju ja kompensatsiooni võimalused

Alljärgnevalt on kajastatud ainult olulised mõjud, mis määruse muutmisega kaasneksid.

5.1. Muudatuste mõju ja kompensatsiooni võimalused maaomanikule

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude mõningane vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta ja § 4 lõike 2 kohaselt piiranguvööndi maalt makstakse maamaksu 50% maamaksumäärast. Kaitse-eeskirja muutmisega on plaanis arvata hoiualalt piiranguvööndisse u 1 ha eramaad, hoiualalt sihtkaitsevööndisse u 21,6 ha eramaad ja sihtkaitsevööndist piiranguvööndisse u 1,4 ha eramaad. Ülejäänud eramaade osas muudatusi ei toimu.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa omanikule antakse toetust, et kompenseerida Natura 2000 metsaalade majandamisest saamata jäänud tulu. Erametsaomanikel on võimalus taotleda Natura alal paikneva metsaala majandamisel saamata jäänud tulu kompensatsiooni. Toetust võib taotleda vähemalt 0,3 ha suuruse, taotleja omandis oleva metsaala kohta, mis asub Natura 2000 võrgustiku alal ja on kantud metsaalana keskkonnaregistrisse. Toetuse määr Natura 2000 piiranguvööndis, hoiualal ja projekteeritaval alal asuva ühe hektari metsaala kohta on kuni 60 eurot aastas (seda võidakse vähendada, kui eelarvest ei jätku raha kõikide taotluste rahuldamiseks), sihtkaitsevööndis 134 eurot hektari kohta aastas.

5.2 Muudatuste mõju kohalikule omavalitsusele ja riigile

Kaitseala laieneb 35,2 ha võrra riigimaa arvelt, 23,4 ha hoiualale jäävat ala arvatakse kaitseala koosseisu, kus hakkab suures osas (21,8 ha) kehtima sihtkaitsevööndi kaitsekord ja ühtlasi 100% maksusoodustus. Moodustatava kaitseala pindala on kokku 153,6 ha. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Kokkuvõttes väheneb Saaremaa Vallavalitsuse maamaksutulu u 725 euro võrra aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Kuna hoiualalt arvatakse täiendavalt maad sihtkaitsevööndisse, mistõttu nende maa sihtotstarbeline kasutamine on oluliselt piiratud, võib kaasneda riigile maa omandamisega riigieelarvele täiendavaid kulusid.

Kaitse-eeskirja muutmisega arvatakse sihtkaitsevööndisse täiendavalt juurde 27,3 ha riigimetsa. Vastavalt RMK arvutustele vähendab range kaitse Saaremaal puidukasutuse tulu keskmiselt 100 eurot hektari kohta aastas. Suure osa ala puhul on tegemist küpse metsaga. Arvestades alal asuva küpse metsa osakaalu, kus lähima 10 aasta jooksul oleks võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu keskmiste määrade järgi ligikaudu 2700 eurot aastas. Keskkonnaagentuuri uuringu kohaselt jääb keskmiselt 40% raieküpsetel aladel väljastatud metsateatistest realiseerimata muudel põhjustel (ebasoodsad ilmastikuolud, puiduturu olukord jne).

6. Menetluse korraldaja seisukohad tutvustamisel vastuseta jäänud küsimustele *Täiendatakse pärast avalikustamist.*